

Michał Micek

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
e-mail: michal.micek@amu.edu.pl*

Ocena przestrzeni publicznych na potrzeby rewitalizacji na przykładzie miasta Sierakowa

Zarys treści: W artykule zaprezentowano wyniki badań jakościowych nad przestrzeniami publicznymi miasta Sierakowa, które zostały przeprowadzone na potrzeby rewitalizacji gminy Sieraków. Badania te polegały na ocenie wybranych przestrzeni publicznych przy użyciu metody dyferencjału semantycznego w formie eksperckiej. Celem metodycznym opracowania jest weryfikacja przydatności użytej metody w procesie rewitalizacji obszarów miejskich. Na wstępie zdefiniowano kluczowe pojęcia, następnie wyjaśniono, czym jest ocena przestrzeni i jakie znaczenie ma ona w kontekście rewitalizacji, przybliżono również metodę dyferencjału semantycznego. W kolejnej części artykułu zaprezentowano wyniki oceny jakościowej przestrzeni publicznych miasta Sierakowa. Wnioski posłużyły do sformułowania najważniejszych problemów i potencjałów stanowiących podstawę do podjęcia konkretnych działań rewitalizacyjnych.

Słowa kluczowe: ocena przestrzeni publicznych, rewitalizacja, metoda dyferencjału semantycznego

Wprowadzenie

Przestrzenie publiczne odgrywają istotną rolę w strukturach miast. Mogą one pełnić rozmaite funkcje, w tym m.in. społeczne, kulturowe i estetyczne. Nie ulega zatem wątpliwości, że dobrze zaprojektowane i urządzone parki, place i ulice podnoszą znacząco jakość życia w miastach. Niestety przestrzenie tego typu podlegają współcześnie wielu niekorzystnym przekształceniom. Ich jakość stale się pogarsza, a co za tym idzie – maleją możliwości zaspokajania przez te tereny określonych potrzeb mieszkańców (np. dotyczących wypoczynku i rekreacji lub nawiązywania kontaktów społecznych). Jak się wydaje, dużą szansą dla borykających się z wieloma problemami terenów publicznych w miastach może być proces rewitalizacji, którego jednym z etapów jest ocena przestrzeni publicznych, stanowiąca w niniejszym artykule zagadnienie zasadnicze.

Celem poniższego opracowania jest prezentacja wyników badań jakościowych nad przestrzeniami publicznymi miasta Sierakowa, które zostały przeprowadzone na potrzeby rewitalizacji gminy Sieraków (w ramach „Diagnozy stanu i kierunków rozwoju gminy Sieraków będącej podstawą do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sieraków na lata 2017–2023”). Badania polegały na ocenie wybranych przestrzeni publicznych za pomocą metody dyferencjału semantycznego w formie eksperckiej. Celem metodycznym opracowania jest weryfikacja przydatności użytej metody w szeroko pojętym procesie rewitalizacji obszarów miejskich. Na wstępie zdefiniowano główne pojęcia, ze szczególnym zwróceniem uwagi na te aspekty rozpatrywanych zagadnień, od których zależał dobór metody badawczej oraz kryteriów oceny. Następnie wyjaśniono, czym jest ocena przestrzeni i jakie znaczenie ma ona w kontekście rewitalizacji. Przybliżono również dyferencjał semantyczny i określono sposób użycia tej metody w badaniach empirycznych. W kolejnej części artykułu zaprezentowano wyniki oceny jakościowej najważniejszych przestrzeni publicznych miasta Sierakowa. Wnioski posłużyły do sformułowania głównych problemów i potencjałów stanowiących podstawę do podjęcia konkretnych działań rewitalizacyjnych. W wyniku przeprowadzonych badań empirycznych określono przydatność wykorzystanej metody do rewitalizacji przestrzeni miejskich.

Przestrzeń publiczna

Przestrzeń publiczna jest pojęciem szerokim i różnie definiowanym. Na gruncie urbanistyki i planowania przestrzennego jest rozumiana jako „(...) obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne (...)”. Przytoczona definicja została zapisana w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003, nr 80, poz. 717, z późn. zm.). Zgodnie z ustawą przestrzenie publiczne są obszarami wyznaczanymi w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (art. 2 pkt 6), dla których istnieje obowiązek sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych (art. 10 ust. 2 pkt 8).

Przestrzeń publiczna została również zdefiniowana w „Karcie Przestrzeni Publicznej” ustanowionej w 2009 r. w trakcie III Kongresu Urbanistyki Polskiej. W dokumencie tym, zaadresowanym m.in. do wszelkich organizacji dbających o ład przestrzenny, przyjęto następującą definicję przestrzeni publicznej: „(...) dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami – służące zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych i ponadlokalnych. O publicznym charakterze przestrzeni decyduje zbiorowy sposób jej użytkowania. Przestrzeń publiczna jest dobrem posiadającym nie tylko specyficzne cechy użytkowe, ale jest miejscem transmisji różnych produktów materialnych i niematerialnych zaspokajających różnorodne potrzeby. Z tego względu jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych”.

Przestrzeń publiczna stanowi przedmiot zainteresowania wielu badaczy, którzy skupiają się na różnych jej aspektach, w tym głównie społecznych i przestrzennych. Lorens i Martyniuk-Pęczek (2010) na przykład przyjmują, że przestrzeń publiczna jest terenem służącym realizacji bezpośrednich kontaktów społecznych i zaspokajaniu innych potrzeb korzystających z niego zbiorowości. Pełni tak ważną funkcję dzięki sposobowi urządzenia oraz lokalizacji w strukturze urbanistycznej. Autorzy ci podkreślają, że przestrzeń publiczna jest fizycznie dostępna dla wszystkich zainteresowanych osób, przy czym dostępność ta może być ograniczana ze względu na bezpieczeństwo lub sposób organizacji użytkowania terenu. Wejchert (1993) rozumiał przestrzeń publiczną w podobny sposób. Podkreślał, że jest ona dostępna zarówno dla całej społeczności, jak i dla przybyszów z zewnątrz. Stanowi miejsce, gdzie znajdują się ważne obiekty społeczne, usługowe, kulturalne i inne obiekty o charakterze symbolicznym. To właśnie tam toczy się intensywne życie miasta.

Jak wskazuje Rogowska (2016), w pojęciu przestrzeni publicznej kryje się bogactwo znaczeń, podziałów i odniesień (prawnych, społecznych, naukowych itp.). Warto jednak zwrócić uwagę na pewne charakterystyczne cechy przestrzeni publicznej, które pojawiają się w różnych jej definicjach, również tych przywołanych powyżej. Otóż przestrzeń publiczna stanowi dobro wspólne, ma charakter otwarty i jest dostępna dla wszystkich użytkowników. Poprzez swoje położenie, sposób zagospodarowania i inne szczególne cechy użytkowe powinna ona zaspokajać potrzeby materialne i niematerialne mieszkańców (np. kulturalno-rozrywkowe), a także ułatwiać interakcje między jednostkami i grupami społecznymi. Przestrzeń taka powinna podnosić jakość życia i stanowić miejsce identyfikacji człowieka z jego miastem.

Należy podkreślić, że najważniejszą funkcją przestrzeni publicznej jest funkcja społeczna. Przestrzenie publiczne jako miejsca spotkań i kontaktów interpersonalnych są niezbędne człowiekowi do prawidłowego życia i funkcjonowania. Przyczyniają się one do budowania i wzmacniania więzi społecznych, kształtują postawy i zachowania człowieka oraz uczą wrażliwości. Pod tym względem mają wiele wspólnego z przestrzeniami społecznymi będącymi domeną grup. W korzystnych warunkach przestrzenie publiczne mogą stać się miejscami społecznej integracji, z którymi utożsamiają się całe zbiorowości. Tereny tego typu wzmacniają poczucie odpowiedzialności za wspólną przestrzeń i poprawiają bezpieczeństwo mieszkańców. Typowymi przykładami przestrzeni publicznych, w których tkwi potencjał społeczny, są place, ulice, parki, zieleńce itp., które często bywają charakterystycznymi elementami struktury urbanistycznej i funkcjonują w powszechnej świadomości. Nierzadko cechują się one wysokimi walorami historyczno-kulturowymi (np. rynki staromiejskie), dzięki czemu stają się przestrzeniami reprezentacyjnymi, które przyciągają mieszkańców i turystów oraz pobudzają rozwój społeczno-ekonomiczny. Pełniąc funkcję kulturową i estetyczną, tereny takie kształtują wizerunek miasta i jego tożsamość (Wejchert 1984, 1993, Chmielewski 2001, Dymnicka 2009, 2013, Gzell 2013).

Nie ulega wątpliwości, że przestrzenie publiczne odgrywają ważną rolę w strukturze miasta i podnoszą jakość życia jego mieszkańców. Pełnią nie tylko

funkcje społeczne, kulturowe i estetyczne. Mogą również spełniać funkcje ekologiczne, transportowe, inwestycyjne, rekreacyjne itp. Jednak aby przestrzenie publiczne dobrze odgrywały swoją rolę, powinny zaspokajać określone potrzeby mieszkańców oraz stwarzać im warunki do różnego rodzaju aktywności, w tym do wypoczynku, przemieszczania się, nawiązywania kontaktów społecznych itp. Ważne jest m.in., żeby przestrzenie publiczne były funkcjonalnie zróżnicowane, dobrze skomunikowane, harmonijne, uporządkowane przestrzennie oraz wizualnie atrakcyjne. Powinny dawać powód i motywację do tego, aby w nich przebywać. Spełnienie powyższych warunków decyduje niewątpliwie o jakości przestrzeni publicznych i jest możliwe głównie dzięki właściwemu zagospodarowaniu przestrzennemu, zgodnemu z zasadami ładu przestrzennego i kompozycji urbanistycznej (Wejchert 1993, Dymnicka 2009, Kobylarczyk 2012, Staszewska 2013, Rogowska 2016).

Niestety przestrzenie publiczne podlegają współcześnie negatywnym trendom i przekształceniom, wskutek czego ich jakość znacząco się pogarsza. Dotyczy to zarówno przestrzeni już zagospodarowanych, jak i tych nowo urządanych. Niekorzystne zjawiska dotyczące przestrzeni publicznych polegają m.in. na: zaniku ich tradycyjnych funkcji (w tym głównie społecznych), komercjalizacji i zawłaszczaniu przez podmioty prywatne, ograniczaniu swobody użytkowania (poprzez grodzenie, wprowadzanie różnych zakazów itp.), degradacji wizualnej i dekonstrukcji kompozycyjnej, wypieraniu przez centra handlowe i inne nowoczesne formy przestrzenne niesprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych, wprowadzaniu do przestrzeni publicznych nieestetycznych i niedostosowanych do otoczenia elementów zagospodarowania przestrzennego (np. reklam wielkoformatowych, betonowych ogrodzeń itp.), a także przeobrażeniach związanych z rosnącym udziałem terenów transportowych (w tym zwłaszcza parkingów i dróg szybkiego ruchu). Przestrzenie publiczne borykają się z wieloma problemami, nie tylko z tymi wyliczonymi powyżej. Mimo tego z reguły mają one duży potencjał społeczno-kulturowy i pozostają obszarami szczególnego zainteresowania władz i mieszkańców miast. Należy podkreślić, że szansą dla zanikających i ulegających degradacji przestrzeni publicznych może być szeroko rozumiana rewitalizacja obszarów miejskich (Jędrzejczyk 2004, Dymnicka 2009, Szatan 2012, Rogowska 2016).

Rewitalizacja

Rewitalizacja jest pojęciem złożonym i wielowymiarowym. Bywa definiowana w różny sposób w zależności od przyjętych kryteriów (przestrzenno-urbanistycznych, ekonomicznych, społecznych itp.) oraz zmieniających się uwarunkowań historycznych, politycznych i prawnych (Cellmer, Żróbek 2008). W literaturze przedmiotu jest ona zazwyczaj rozumiana w sposób wieloaspektowy. Jak podaje Skalski (2000, za: Cellmer, Żróbek 2008), rewitalizacja oznacza „(...) kompleksowy program remontów, modernizacji zabudowy i przestrzeni publicznych, rewitalizacji zabytków na wybranym obszarze, najczęściej dawnej dzielnicy miasta, w powiązaniu z rozwojem gospodarczym i społecznym (...), to połączenie dzia-

łań technicznych – jak np. remonty – z programami ożywienia gospodarczego i działaniem na rzecz rozwiązania problemów społecznych (...)”. Wieloaspektową definicję rozpatrywanego pojęcia sformułował również Billert (2004, s. 6), którego zdaniem „rewitalizacja odnosi się do kompleksowego procesu odnowy obszaru zurbanizowanego, którego przestrzeń, funkcje i substancja uległy procesowi strukturalnej degradacji, wywołującej stan kryzysowy, uniemożliwiający lub znacznie utrudniający prawidłowy rozwój ekonomiczny i społeczny tego obszaru, jak i zrównoważony rozwój całego miasta”.

Analizując różne podejścia badawcze i związane z nimi definicje, Cellmer i Żróbek (2008) doszli do wniosku, że rewitalizacja ma pewne charakterystyczne cechy pozwalające na odróżnienie jej od innych form zintegrowanej interwencji w przestrzeń. Po pierwsze cele rewitalizacji odnoszą się do rozwoju danego obszaru w sferach społeczno-gospodarczej i ekologiczno-przestrzennej, a działania o charakterze infrastrukturalnym, architektonicznym i urbanistycznym są im podporządkowane. Po drugie rewitalizacja stanowi reakcję na złożony kryzys, który zachodzi na określonym obszarze. Po trzecie jest ona realizowana we współpracy różnych osób i podmiotów. Wymaga zaangażowania nie tylko samorządu terytorialnego i władzy publicznej, ale także mieszkańców, podmiotów gospodarczych i innych interesariuszy. Ważne jest zatem tzw. uspołecznienie procesu rewitalizacji, czyli partycypacja społeczna umożliwiająca wszystkim interesariuszom udział w planowaniu i realizowaniu działań rewitalizacyjnych. Kolejną i ostatnią cechą rewitalizacji wyróżnioną przez Cellmer i Żróbek (2008) jest kompleksowość, która oznacza, że działania zmierzające do zmian jakościowych na rewitalizowanym obszarze powinny być prowadzone w sposób zaplanowany i zintegrowany. Powinny to być działania z zakresu różnych sfer, w tym głównie sfery społecznej, kulturowej, gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej i ekologicznej.

Należy zaznaczyć, że pojęcie rewitalizacji doczekało się w Polsce umocowania prawnego. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015, poz. 1777, z późn. zm.) analizowane pojęcie jest definiowane jako „(...) proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy na podstawie gminnego programu rewitalizacji”. Łatwo zauważyć, że definicja ta ma wiele wspólnego z ujęciami powszechnie akceptowanymi w literaturze przedmiotu. Ma ona bowiem charakter całościowy i uwzględnia najważniejsze cechy charakterystyczne rewitalizacji, o których była mowa powyżej.

Wspomniana ustawa zawiera aktualne uwarunkowania dotyczące rewitalizacji w Polsce, określa jej zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny. Wprowadza również zmiany w innych aktach prawnych, m.in. w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003, nr 80, poz. 717, z późn. zm.). Co ważne, ustawa o rewitalizacji przewiduje mechanizmy i procedury, które mają ułatwiać prowadzenie procesu rewitalizacji przez gminy. Na mocy jej przepisów samorządy gminne zyskały m.in. możliwość: powołania komitetu rewitalizacji, wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru

rewitalizacji, a także przyjęcia gminnego programu rewitalizacji. Ustawa określa również dwa specjalne rozwiązania, które mogą być stosowane w zależności od potrzeb, są nimi: ustanowienie Specjalnej Strefy Rewitalizacji oraz uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji.

Głównym narzędziem w procesie rewitalizacji przewidzianym przez polskiego ustawodawcę jest gminny program rewitalizacji, który stanowi fakultatywnie sporządzany dokument o charakterze strategicznym, uchwalany przez radę gminy i opracowywany dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego wcześniej w drodze uchwały. Dokument ten zapewnia kompleksowość procesu oraz współpracę z lokalną społecznością. Zawiera on m.in.: cele i odpowiadające im kierunki działań, szczegółową diagnozę rewitalizowanego obszaru, a także opis planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Szczególnie ważnym elementem spośród wymienionych powyżej, decydującym o powodzeniu dalszych działań, jest diagnoza obszaru rewitalizacji, czyli ocena jego stanu istniejącego wykonana na podstawie stosownych badań. Obejmuje ona analizę negatywnych zjawisk o charakterze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym, a ponadto – analizę lokalnych potencjałów. Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 3 ustawy o rewitalizacji jednym z głównych negatywnych zjawisk funkcjonalno-przestrzennych jest problem niedoboru i niskiej jakości terenów publicznych. Wskazanie to oznacza, że znajdujące się na obszarze rewitalizacji place, parki, ulice, skwery itp. wymagają oceny pod względem jakości. Ocena taka powinna być integralnym etapem rewitalizacji obszarów zdegradowanych, gdyż stanowi ważny instrument w procesie racjonalnego zagospodarowania przestrzennego: daje podstawy do określenia problemów i potencjałów danego terenu, a także pozwala na znalezienie optymalnego sposobu rozwiązania zidentyfikowanych problemów i wykorzystania rozpoznanych potencjałów. Co więcej, ocena jakości przestrzeni publicznych na potrzeby rewitalizacji powinna uwzględniać rozmaite kryteria. Należy bowiem zauważyć, że w przestrzeniach publicznych uwidaczniają się różne problemy, nie tylko funkcjonalno-przestrzenne, ale również społeczne, gospodarcze itp., które dotyczą osiedli, dzielnic lub nawet całych miast. Jak podaje Antosiewicz (2008), przestrzenie publiczne stanowią odbicie wszystkich aspektów rozwoju miasta oraz związanych z nimi zjawisk, zarówno tych negatywnych, jak i pozytywnych.

Ocena przestrzeni publicznych

Jakość przestrzeni i jej percepcja

Pojęcie jakości można zdefiniować jako „wartość czegoś” lub „istotne cechy danego przedmiotu wyróżniające go spośród innych”. W ujęciu filozoficznym jakość stanowi „jedną z dziewięciu wyróżnionych przez Arystotelesa przypadłości, wyrażającą określoność substancji cielesnej i ujawniającą w niej specyficzne przyporządkowanie materii do formy”. Przez Platona jakość została natomiast określona jako „pewien stopień doskonałości” (Encyklopedia PWN). Warto dodać, że na

jakość danego obiektu lub obszaru składają się nie tylko cechy mierzalne (kształt, powierzchnia itp.), ale też cechy subiektywne (barwa, walory estetyczne itp.). Dlatego jakość może być oceniana przez każdego inaczej.

Ocena przestrzeni (w tym pod względem jej jakości) odbywa się nieustannie, zarówno w wyniku odbioru psychologicznego, jak i fizycznego. Człowiek bowiem, percypując swoje otoczenie (użytkując dany obszar lub tylko go obserwując), stale dokonuje podświadomej lub świadomej oceny przestrzeni. Na odbiór otoczenia i związaną z nim ocenę wpływa wiele różnych czynników, w tym np. formalne i użytkowe cechy przestrzeni, warunki obserwacji, charakterystyka obserwatora itp. Synergiczne oddziaływanie tych czynników przejawia się w sposobie postrzegania obserwowanego terenu (Wejchert 1984, Skalski 2007, Wycichowska 2008, Janeczko 2011). Prócz informacji na temat środowiska, percepcja przestrzeni dostarcza człowiekowi przeżyć emocjonalnych i intelektualnych, które w znaczący sposób wpływają na jakość życia i stosunek do otoczenia (Magiera-Braś 2010). Do głównych reakcji, jakie może wywołać zintegrowana (multisensoryczna) percepcja przestrzeni, należą odczucia wynikające z zaspokojenia określonych oczekiwań i potrzeb obserwatorów (użytkowników) danego obszaru. Są to przede wszystkim: odczucia potencjalnych możliwości, odczucia bezpieczeństwa i komfortu, odczucia łatwości orientacji, odczucia pobudzenia umysłowego i emocjonalnego, a także odczucia estetyczne (Wojciechowski 1986, Kozłowski 2012).

W oparciu o powyższe założenia teoretyczne w zakresie jakości i percepcji przestrzeni można przyjąć, że jakość w ujęciu przestrzennym (lub inaczej jakość przestrzeni) to zespół cech elementów przestrzeni (zabudowy i zagospodarowania), które noszą w sobie zdolność zaspokojenia określonych potrzeb. W celu poprawy jakości danej przestrzeni należy dążyć do tego, aby jej cechy w najwyższym możliwym stopniu pozwalały na zaspokojenie związanych z nimi potrzeb (Staszewska 2013).

Ocena jakościowa przestrzeni publicznych

Zgodnie z definicją zapisaną w „Encyklopedii PWN” ocena jest sądem wartościującym, czyli wypowiedzią wyrażającą dodatnie albo ujemne ustosunkowanie się osoby oceniającej do ocenianego przedmiotu. W odniesieniu do percepcji przestrzeni ocena jest pojmowana jako subiektywna relacja zachodząca między obserwatorem lub użytkownikiem przestrzeni a jego otoczeniem. Sprowadza się ona do nadania obiektowi obserwacji określonej wartości, która jest rezultatem indywidualnych reakcji oceniającego. Zgodnie z tym, co podają Bajerowski i in. (2007), można wyróżnić następujące warianty oceny: 1) absolutny – ilościowy (np. dużo – mało); 2) absolutny – jakościowy (np. dobry – zły); 3) porównawczy – ilościowy (np. mniej – więcej); 4) porównawczy – jakościowy (np. lepiej – gorzej). Wszystkie wyróżnione warianty opierają się na skalach relatywnych, które są charakterystyczne dla oceny jakościowej, stanowiącej przeciwieństwo oceny ilościowej i polegającej na oszacowaniu własności ocenianego obiektu, zdarzenia lub obszaru właśnie w skalach relatywnych (Staszewska 2013).

Można założyć, że proces fachowej oceny jakościowej określonej przestrzeni (np. na potrzeby planowania przestrzennego lub rewitalizacji) składa się z trzech głównych etapów. Pierwszym z nich jest wybór kryteriów oceny badanego terenu (np. spośród wartości użytkowych, społeczno-kulturowych, estetycznych itp.). Kolejnym krokiem jest operacjonalizacja głównych kryteriów, tj. wyróżnienie ich poszczególnych wymiarów lub innymi słowy – opracowanie wskaźników oceny. W przypadku kryterium wartości estetycznych wskaźnikami byłyby np. takie cechy, jak: wzniosłość, piękno, harmonia, różnorodność itp. Szczegółowość kryteriów i wskaźników oceny oraz ich liczba zależą od celu badań. Trzeci i ostatni etap stanowi sformułowanie ostatecznej oceny według przyjętych kryteriów. Oczwistym działaniem wyprzedzającym cały proces jest poznanie struktury badanej przestrzeni, czego można dokonać wskutek jej odbioru psychologicznego (wynikającego z percepcji) oraz fizycznego (wynikającego z użytkowania) (Myga-Piątek 2007, Kupidura i in. 2011, Staszewska 2013).

Nie ulega wątpliwości, że wyniki badań polegających na ocenie jakościowej wybranego terenu zależą w znaczący sposób od doboru kryteriów oceny. Na potrzeby niniejszego artykułu – przy uwzględnieniu głównych funkcji i cech charakterystycznych przestrzeni publicznych oraz specyfiki procesu rewitalizacji – przyjęto zestaw 8 kryteriów oceny, których zakres odpowiada złożoności zagadnień składających się na pojęcie przestrzeni publicznej. Są to następujące kryteria:

- funkcjonalność (stopień i zakres realizacji oczekiwanych funkcji w przestrzeni);
- praktyczność (komfort użytkowania, łatwość obsługi i konserwacji, ergonomiczność obiektów i urządzeń w przestrzeni);
- niezawodność (zdolność użytkowa);
- trwałość (okres zachowania cech użytkowych);
- bezpieczeństwo użytkowania (m.in. poczucie bezpieczeństwa i przynależności do miejsca);
- czytelność (rozumienie przestrzeni, łatwość orientacji, porządek przestrzeni);
- estetyczność (spójność, forma, układ i ład przestrzenny);
- wrażeniowość (efekt wrażeniowy przestrzeni).

Zakłada się, że jakość przestrzeni publicznych jest wypadkową wyszczególnionych powyżej kryteriów, które – jak się okazuje – mogą mieć szerokie zastosowanie w badaniach przestrzennych. Kryteria te zostały już wykorzystane m.in. przez Staszewską (2013) w celu oceny jakościowej zabudowy i zagospodarowania osiedli wiejskich strefy podmiejskiej polskiego miasta. W ramach operacjonalizacji kryteriów Staszewska (2013) dobrała do nich wyznaczniki oceny jakościowej, które są na tyle szczegółowe i wszechstronne, że mogą zostać wykorzystane również do oceny przestrzeni publicznych. W tym właśnie celu ich przydatność została zweryfikowana w empirycznej części artykułu. Kryteria i wyznaczniki oceny jakościowej zaadaptowane na potrzeby oceny przestrzeni publicznych zestawiono w tabeli 1. Jak się wydaje, główne kryteria nie wymagają szczególnego omówienia, gdyż przyporządkowane do nich wyznaczniki w wystarczającym stopniu określają ich zakres znaczeniowy.

Tabela 1. Zaproponowane przez Staszewską (2013) wyznaczniki oceny jakościowej przestrzeni publicznych uporządkowane według przyjętych kryteriów oceny

Kryteria oceny	Wyznaczniki oceny jakościowej
Funkcjonalność	– możliwość odpoczynku – możliwość schronienia – możliwość poruszania się i komunikacji (dostępność komunikacyjna) – możliwość aktywności pozadomowej (place zabaw, ciągi piesze, strefy wolne od ruchu samochodowego itp.) – spełnienie warunków dla działań koniecznych i opcjonalnych – spełnienie warunków dla działań społecznych (tj. istnienie punktów skupienia i miejsc zgromadzeń, np. ulic i placów)
Praktyczność	– dobre warunki przestrzeni (oświetlenie, przewietrzanie, nasłonecznienie, wentylacja) – dobre wyposażenie w sieć infrastruktury technicznej – łatwość komunikacji pionowej i poziomej – szybki dostęp do terenów zieleni i rekreacji, wypoczynku – szybki dostęp do usług – prawidłowy przebieg dróg i ścieżek – dobry dostęp do elementów małej architektury (fontanny, kublów na śmieci) – fizyczny układ przestrzenny elementów ułatwiający kontakt społeczny – ergonomiczność elementów zagospodarowania – poprawne właściwości środowiska zamieszkania (zanieczyszczenie, nasłonecznienie, hałas) – istnienie miejsc do chodzenia, stania i siedzenia – możliwość swobodnego poruszania się osób starszych, niepełnosprawnych i dzieci
Niezawodność	– stan techniczny urządzeń, obiektów, elementów zagospodarowania
Trwałość	– okres zachowania cech użytkowych przez elementy zagospodarowania przestrzennego
Bezpieczeństwo	– poczucie przynależności społecznej – poczucie przynależności do miejsca – poczucie bezpieczeństwa publicznego – istnienie miejsc, które gromadzą, integrują i zapraszają (czy rozpraszają, segregują i odstrasza)
Czytelność	– łatwość orientacji w terenie – jedność kompozycji przestrzennej i jej wewnętrzna zgodność – istnienie systemu symboli i zrozumiałych znaków informacyjnych (drogowskazy, tablice informacyjne, tablice z nazwami ulic itp.)
Estetyczność	– odpowiednia skala architektoniczna (ludzka) – umiarkowana i łagodna kolorystyka – czystość – właściwe proporcje – zachowanie rytmu
Wrażliwość	– odczucia i emocje związane z pobytem w przestrzeni – wrażenia wynikające z użytkowania dóbr zlokalizowanych w przestrzeni

Źródło: Staszewska (2013).

Ocena przestrzeni publicznych przy użyciu metody dyferencjału semantycznego

Istnieje wiele metod oceny jakościowej przestrzeni. Mogą one mieć charakter jakościowy lub ilościowy. Niestety w każdym przypadku są obciążone sporą dawką

subiektywizmu. Metody jakościowe służą do wyrażenia oceny trudnej do liczbowego oszacowania. Z reguły dostarczają pomiaru mało rzetelnego, ale za to bardzo trafnego. Ich szczególnym przykładem jest obserwacja, która na ogół wykracza poza percepcję wzrokową i stanowi odbiór multisensoryczny. W porównaniu z metodami jakościowymi te o charakterze ilościowym dostarczają rzetelniejszych, ale mniej trafnych wyników. Są one stosowane w celu określenia względnej wartości przestrzeni wyrażonej za pomocą liczb (Bajerowski i in. 2007).

Jedną z metod, która może posłużyć do oceny jakościowej przestrzeni publicznych w oparciu o przyjęte kryteria i wyznaczniki (por. tab. 1), jest metoda dyferencjału semantycznego (*semantic differential*). Łączy ona w sobie zalety metod jakościowych i ilościowych. Stanowi specyficzną technikę ilościowej oceny obrazu (wyobrażeń) obiektu, jaki posiada badana osoba (Osgood i in. 1957). Innymi słowy – dyferencjał semantyczny to ilościowa metoda badania oceny wrażeń jakiegoś zjawiska bądź obiektu, jakie wywoływane są u osoby badanej, bądź też postawy wobec niego (Mayntz i in. 1985). Metoda ta określana jest również jako skala semantyczna lub skala Osgooda (od jej twórcy Charlesa E. Osgooda).

W praktycznym zastosowaniu dyferencjał semantyczny może przyjąć formę „pytania kwestionariuszowego, w którym respondent proszony jest o dokonanie oceny czegoś na skali kończącej się dwoma przeciwstawnymi przymiotnikami” (Babbie 2013, s. 546). W przypadku oceny przestrzeni skala taka może kończyć się np. określeniami „piękna” i „brzydka”. Jej pośrednie stopnie będą wówczas wyrażone sformułowaniami: „bardzo” – „raczej” – „ani taka, ani taka” – „raczej” – „bardzo”, mającymi objąć zakres między dwoma przeciwstawnymi określeniami. Co ważne, zastosowanie dyferencjału semantycznego w takiej postaci do oceny wybranych przestrzeni publicznych pod względem przyjętych kryteriów i wyznaczników (por. tab. 1) wymaga ich dalszej operacjonalizacji. Tak też zrobiła Staszewska (2013): aby przyjęte wyznaczniki mogły podlegać wartościowaniu, przeformułowała je na 40 dwubiegunowych cech jakościowych odnoszących się do określonych kryteriów oceny przestrzeni. Każda z wyznaczonych par przeciwstawnych własności została potraktowana jako kontinuum składające się z pięciu wartości (od „-2” do „+2”). Wartości „-2” i „-1” świadczą o wadzie odnoszącej się do danej cechy, a wartości „+1” i „+2” o zalecie. Środkowa wartość „0” wyraża ocenę neutralną, którą można określić jako „trudno powiedzieć”. W efekcie powstała tabela składająca się z 40 par przymiotników opozycyjnych, umieszczonych na dwubiegunowej skali. Tabelę należy traktować jako kwestionariusz oceny danej przestrzeni, w którego poszczególnych wierszach na 5-stopniowej skali osoba oceniająca wyraża swoją ocenę w stosunku do danych aspektów przestrzeni (Mayntz i in. 1985, Błuszkowski 2003). Skonstruowana przez Staszewską (2013) tabela została wykorzystana w dalszej części artykułu, w ramach oceny jakościowej sierakowskich przestrzeni publicznych (por. tab. 2).

Typowe badanie polegające na ocenie przestrzeni z wykorzystaniem metody dyferencjału semantycznego opiera się na zebraniu odpowiedzi od reprezentatywnej grupy respondentów, którzy oceniali badany obszar, zaznaczając odpowiedzi na kwestionariuszach, takich jak np. ten omówiony powyżej (por. tab. 2). Po uzyskaniu ocen od wszystkich ankietowanych należy wykreślić profile graficz-

Tabela 2. Skonstruowany przez Staszewską (2013) dyferencjał semantyczny w formie kwestionariusza ankiety, zaadaptowany na potrzeby oceny przestrzeni publicznych

Lp.	Wartości negatywne	-2	-1	0	+1	+2	Wartości pozytywne	
1	nie umożliwia odpoczynku						umożliwia odpoczynek	funkcjonalność
2	nie umożliwia schronienia						umożliwia schronienie	
3	nie zachęca do aktywności pozadomowej						umożliwia aktywność pozadomową	
4	nie spełnia warunków dla działań koniecznych						spełnia warunki dla działań koniecznych	
5	nie spełnia warunków dla działań opcjonalnych						spełnia warunki dla działań opcjonalnych	
6	zniechęca do aktywności						angażuje, zachęca, stymuluje do aktywności	
7	niekomfortowe (niewygodne) (brak miejsc do stania, siedzenia i chodzenia)						komfortowe (wygodne, dużo miejsc do stania, siedzenia i chodzenia)	praktyczność
8	niedostępne dla każdego						dostępne dla każdego	
9	kolizyjne						bezkolizyjne	
10	utrudniające kontakt społeczny						ułatwiające kontakt społeczny	
11	nieprzydatne (niepotrzebne)						przydatne (potrzebne)	
12	niewygodne						wygodne	
13	zacenione, zanieczyszczone, hałaśliwe						nasłonecznione, niezanieczyszczone, niehałaśliwe	niezawodność
14	aspołeczne						prospołeczne	
15	nieużyteczne						użyteczne	
16	w złym stanie technicznym (niepoprawne technicznie)						w dobrym stanie technicznym (sprawne technicznie)	trwałość
17	zniszczone, zepsute						niezniszczone, odnowione, odmalowane	
18	wymagające remontu, modernizacji, konserwacji, wymiany						niewymagające renowacji, remontu, modernizacji, konserwacji, wymiany	bezpieczeństwo
19	niepewne, poczucie zagrożenia						pewne, bez zagrożeń	
20	niespokojne						spokojne	
21	nieprzyjemne, złowrogie						przyjemne	
22	rozpraszające						gromadzące, przyciągające	
23	separujące						integrujące	
24	odstraszające						zapraszające	czytelność
25	kompozycyjnie niezgodne						kompozycyjnie zgodne	
26	utrudniające orientację						ułatwiające orientację	
27	nieczytelne						czytelne	estetyczność
28	proste						ekskluzywne	
29	brzydkie						piękne, ładne	
30	surowe						idylliczne	
31	brudne						czyste	

Lp.	Wartości negatywne	-2	-1	0	+1	+2	Wartości pozytywne	
32	nieprzyjemne						przyjemne	wrażeniowość
33	deprymujące						podnoszące, wzniosłe	
34	drażniące, irytujące, przeszkadzające						uspokajające, odprężające	
35	negatywne						pozytywne	
36	śmierdzące						pachnące	
37	hałaśliwe						ciche	
38	niespokojne, poruszające, pobudzające						spokojne, łagodzące	
39	konserwatywne						radikalne	
40	mało interesujące, nieciekawe						interesujące, ciekawe	

Źródło: Staszewska (2013).

ne na podstawie ocen zawartych w poszczególnych kwestionariuszach. W przypadku gdy ankieta została skonstruowana zgodnie z założeniami dyferencjału semantycznego, łatwo jest narysować wykres poprzez połączenie wszystkich wartości, jakie dany respondent przypisał rozpatrywanym aspektom przestrzeni. Wykreślone profile stanowią graficzną ilustrację wyników oceny badanego obszaru pod względem przyjętych kryteriów, wyznaczników i cech jakościowych. Dają one możliwość odczytania w sposób wizualny charakteru analizowanego terenu (negatywnego lub pozytywnego). Naniesione na profile oceny wykazują jednocześnie istotność poszczególnych cech przestrzeni uwzględnionych w badaniu. W celu wykreślenia wspólnego profilu dla wszystkich kwestionariuszy wymagane jest obliczenie kolejno: wartości średniej dla każdej pary przeciwnych cech, odchylenia standardowego od tych średnich oraz syntetycznego wskaźnika oceny dla wszystkich par przeciwnych cech. Obliczenia tego typu pozwalają ponadto na wskazanie, które z ocenianych cech w opinii respondentów charakteryzują badany obszar (Mayntz i in. 1985, Babbie 2003, Błuszkowski 2003, Staszewska 2013).

Ocena przestrzeni publicznych miasta Sierakowa

Badania jakościowe w zakresie oceny przestrzeni publicznych, których wyniki zaprezentowano poniżej, zostały przeprowadzone na potrzeby rewitalizacji w gminie Sieraków. Wykonano je w ramach prac związanych ze sporządzeniem „Diagnozy stanu i kierunków rozwoju gminy Sieraków będącej podstawą do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sieraków na lata 2017–2023”. Badania polegały na ocenie jakościowej głównych przestrzeni publicznych położonych w mieście Sierakowie, na którego obszarze występuje koncentracja negatywnych zjawisk społecznych, funkcjonalno-przestrzennych, gospodarczych, środowiskowych i technicznych. Wyniki przeprowadzonej oceny za pomocą metody dyferencjału semantycznego stały się podstawą do określenia stanu i kierunków rozwoju miasta w zakresie kształtowania przestrzeni publicznych, w tym m.in. do sformułowania głównych problemów i potencjałów rozpatrywanych terenów.

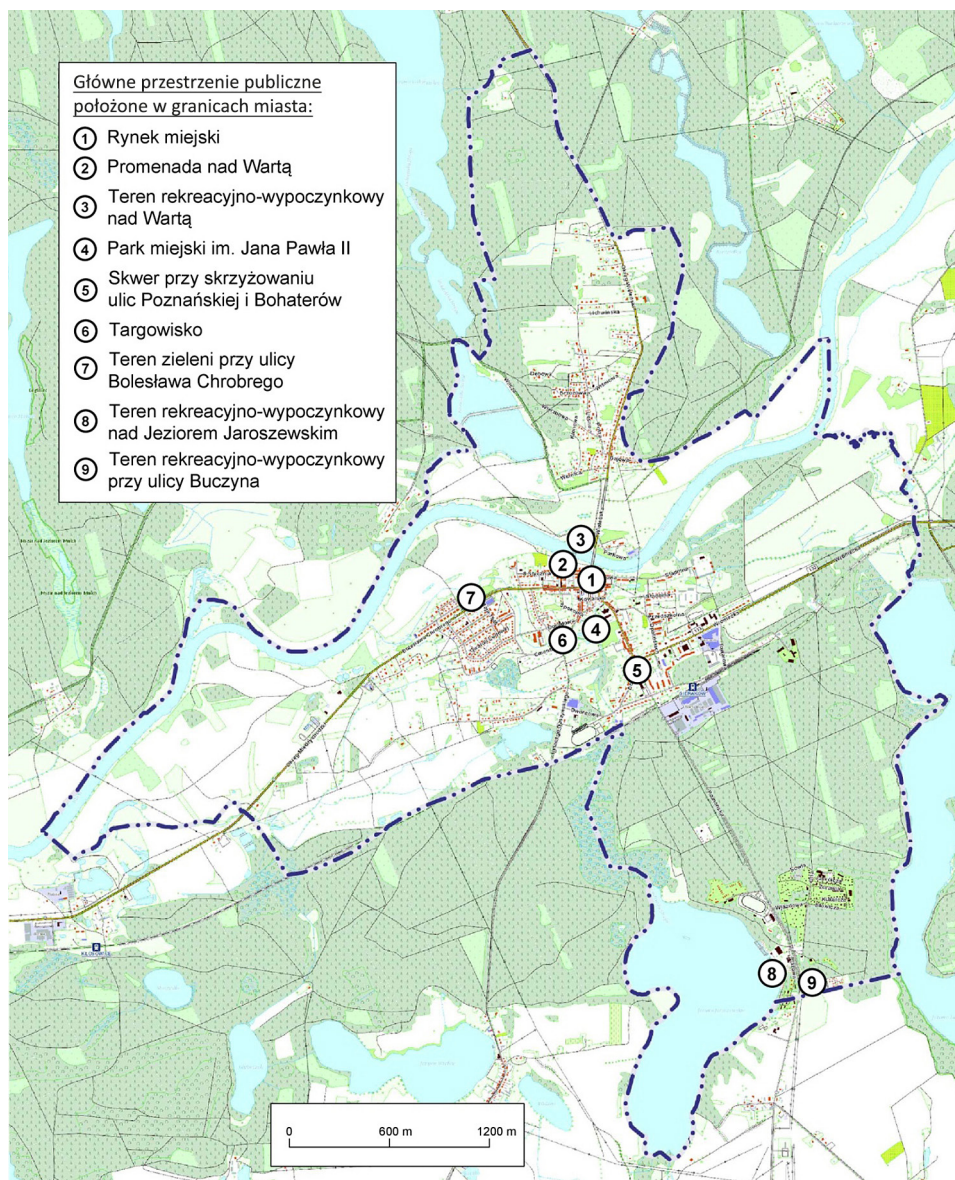
W badaniach nad sierakowskimi przestrzeniami publicznymi zaproponowano pewne odstępstwa od schematu badawczego typowego dla dyferencjału semantycznego, które wynikają z użycia metody w formie eksperckiej. Na początku wykonano dwuetapowe badania terenowe. W trakcie pierwszej wizji lokalnej (o charakterze rozpoznawczym) zostały zidentyfikowane główne przestrzenie publiczne w mieście Sierakowie. Pod uwagę wzięto obszary, które ze względu na swoje cechy charakterystyczne kwalifikują się do kategorii przestrzeni publicznych, a przy tym mają szczególne znaczenie dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców i turystów. Badaniu poddano dziewięć następujących przestrzeni publicznych:

1. Plac Powstańców Wielkopolskich.
2. Promenadę nad Wartą.
3. Teren rekreacyjno-wypoczynkowy nad Wartą (polany biwakowe w rejonie ulicy Wieleńskiej).
4. Park miejski im. Jana Pawła II.
5. Skwer przy skrzyżowaniu ulic Poznańskiej i Bohaterów.
6. Targowisko miejskie.
7. Teren zieleni przy ulicy Bolesława Chrobrego.
8. Teren rekreacyjno-wypoczynkowy nad Jeziorem Jaroszewskim.
9. Teren rekreacyjno-wypoczynkowy przy ulicy Buczyna (polanę biwakową).

Większość wyróżnionych terenów stanowi miejsca aktywności nie tylko mieszkańców miasta, ale również turystów i osób zamieszkujących pobliskie wsie. Przyjęto, że poprawa jakości ich zagospodarowania oraz wzmocnienie funkcji społecznej może przynieść korzyści społeczno-gospodarcze dla całej gminy. W celu poznania struktury analizowanych przestrzeni publicznych dokonano ich odbioru fizycznego (pod kątem funkcjonalności, praktyczności, niezawodności i trwałości) oraz odbioru psychologicznego (pod kątem bezpieczeństwa, czytelności, estetyczności i wrażeniowości). Orientacyjne rozmieszczenie terenów poddanych badaniu przedstawiono na rycinie 1. Wybrane przestrzenie publiczne zostały dodatkowo przedstawione na fotografiach 1–4.

W ramach drugiej wizji terenowej wykonano właściwą ocenę przestrzeni publicznych za pomocą dyferencjału semantycznego. Wykorzystano do tego celu omówiony już wcześniej kwestionariusz oceny oraz zawarte w nim kryteria i cechy jakościowe (por. tab. 2). Co ważne, każda przestrzeń została oceniona przez badacza na oddzielnym arkuszu. Zakłada się, że oceny określone przez eksperta wynikają z jego wiedzy, doświadczenia i wnikliwej obserwacji, tym samym mogą być uznane za wystarczająco miarodajne. Należy stwierdzić, że dyferencjał semantyczny w rozpatrywanym przypadku zastosowano w formie eksperckiej. Co więcej, przeprowadzone badania należy traktować jako pilotażowe. Jednym z ich celów jest weryfikacja przydatności dyferencjału semantycznego i przyjętych kryteriów w ocenie jakościowej przestrzeni publicznych na potrzeby rewitalizacji. Podjęte badania powinny być kontynuowane po zakończeniu procesu rewitalizacji, a ponadto – rozszerzone o badania ankietowe, które należy wykonać z wykorzystaniem dyferencjału semantycznego w oparciu o zweryfikowane w niniejszym artykule kryteria oceny.

W kolejnym (analitycznym) etapie badań wykreślono profile graficzne na podstawie ocen zawartych w poszczególnych kwestionariuszach. Wszystkie wartości, jakie uzyskał określony teren, zostały połączone linią łamaną. W ten sposób dla każdej przestrzeni publicznej poddanej wartościowaniu wykreślono profil. W su-

Ryc. 1. Orientacyjne rozmieszczenie głównych przestrzeni publicznych na obszarze miasta Sierakowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://sierakow.e-mapa.net/>.

Fot. 1. Promenada nad Wartą (przestrzeń nr 2)

Fot. 2. Widok na polany biwakowe nad Wartą (przestrzeń nr 3)

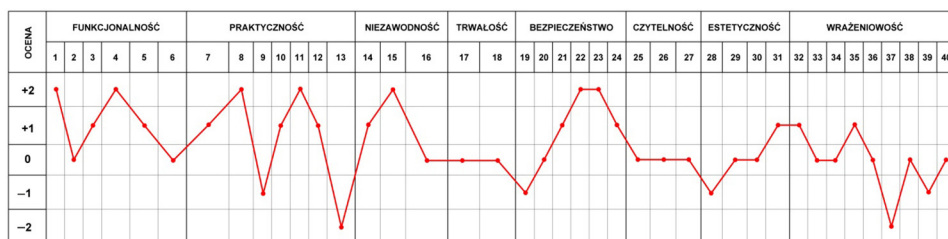

Fot. 3. Park miejski im. Jana Pawła II (prze-
strzeń nr 4)

Fot. 4. Targowisko miejskie (przestrzeń nr 6)

mie powstało 9 wykresów, które zostały zamieszczone na rycinach 2–10. Należy zauważyć, że numeracja na wykresach dotyczy 40 cech jakościowych wyszczególnionych w tabeli 2. Jak podkreślono, profile stanowią graficzną ilustrację wyni-

Ryc. 2. Dyferencjał semantyczny – Plac Powstańców Wielkopolskich (1)

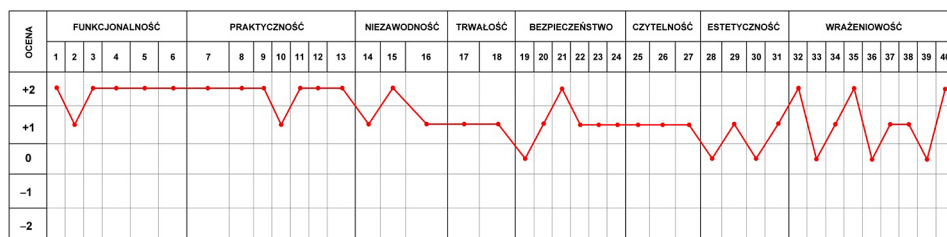
Ryc. 3. Dyferencjał semantyczny – Promenada nad Wartą (2)

ków oceny badanych przestrzeni pod względem wskazanych cech, odnoszących się do przyjętych kryteriów i wyznaczników oceny jakościowej (por. tab. 1).

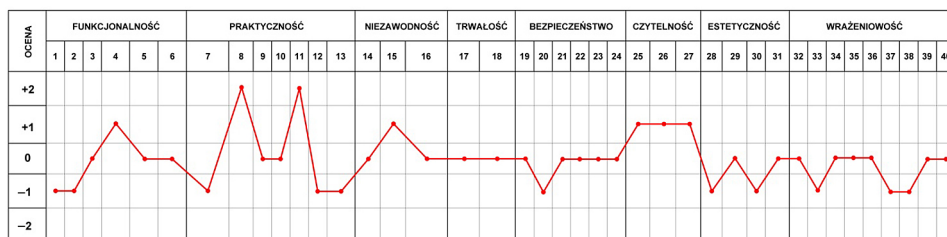
Następnym krokiem w ocenie sierakowskich przestrzeni publicznych była analiza jakościowa skonstruowanych profili graficznych (por. ryc. 2–10), która dostarczyła informacje na temat tego, jak kształtują się oceny poszczególnych obszarów. W celu przybliżenia wyników badań każda przestrzeń została krót-

Ryc. 4. Dyferencjał semantyczny – Teren rekreacyjno-wypoczynkowy nad Wartą (3)

Ryc. 5. Dyferencjał semantyczny – Park miejski im. Jana Pawła II (4)

Ryc. 6. Dyferencjał semantyczny – Skwer przy skrzyżowaniu ulic Poznańskiej i Bohaterów (5)

Ryc. 7. Dyferencjał semantyczny – Targowisko miejskie (6)

Ryc. 8. Dyferencjał semantyczny – Teren zieleni przy ul. Bolesława Chrobrego (7)

Ryc. 9. Dyferencjał semantyczny – Teren rekreacyjno-wypoczynkowy nad Jeziorem Jaroszewskim (8)

Ryc. 10. Dyferencjał semantyczny – Teren rekreacyjno-wypoczynkowy przy ul. Buczyna (9)

ko scharakteryzowana w oparciu o przyznane oceny (negatywne, pozytywne lub neutralne). Jednocześnie sformułowane zostały najważniejsze problemy i potencjały w zakresie zagospodarowania przestrzennego, które stały się podstawą do określenia konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Oceniając sierakowskie przestrzenie publiczne, należy zgodzić się ze Staszewską (2013), która wskazuje na istotną zależność. Otóż jeśli dany obszar jest wysoko oceniany i ma duży potencjał, wówczas pretenduje on do zintensyfikowanego rozwoju. W odwrotnej sytuacji, jeśli teren uzyskał niską ocenę i boryka się z licznymi problemami, powinien on zostać poddany pogłębionej analizie prowadzącej do wyjaśnienia przyczyn jego złego stanu i znalezienia rozwiązania zidentyfikowanych problemów.

Najważniejszą przestrzenią publiczną w Sierakowie jest bez wątpienia plac Powstańców Wielkopolskich (1), który stanowi część historycznego założenia urbanistycznego miasta. Jest to centralny plac, a właściwie – reprezentacyjny skwer, który pełni funkcję rynku. Oceny jego poszczególnych cech (odnoszących się do funkcjonalności, praktyczności, niezawodności, trwałości, bezpieczeństwa,

czytelności, estetyczności i wrażeniowości) są bardzo zróżnicowane (por. ryc. 2). Wprawdzie przeważają oceny pozytywne (o wartościach „+2” „i „+1”), które stanowią 45% wszystkich odpowiedzi, niemniej jednak udział ocen negatywnych (o wartościach „-1” i „-2”) oraz obojętnych (o wartości „0”) jest dość duży (wynosi kolejno 25% i 40%). Najmocniejszymi stronami placu Powstańców Wielkopolskich są walory kulturowo-historyczne, duży udział zieleni oraz atrakcyjne położenie w centrum miasta, niedaleko rzeki. Rozpatrywana przestrzeń jest kompozycyjnie spójna i w miarę czytelna. Stanowi ona miejsce znane i charakterystyczne, które generuje dużą aktywność mieszkańców. Z drugiej strony sierakowski rynek jest przestrzenią niepokojącą i dość hałaśliwą, nie daje poczucia bezpieczeństwa i spokoju. Przyczyną wielu problemów przestrzennych i społecznych tego obszaru jest z pewnością komunikacja samochodowa, która dominuje w analizowanym rejonie: duży ruch pojazdów powoduje hałas i stwarza zagrożenie bezpieczeństwa przechodniów, a nadmierna ilość i niewłaściwe usytuowanie parkingów izolują rynek oraz zniechęcają do podejmowania działań opcjonalnych przez mieszkańców i turystów. Innymi poważnymi problemami placu Powstańców Wielkopolskich są m.in.: wątpliwa jakość i estetyka zieleni, niedostatek miejsc dospółecznych (sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych), nieuporządkowany i niespójny system tablic informacyjnych, lokalizacja reklam w obrębie placu, a także miejscowo niezadowolający stan techniczny nawierzchni ścieżek. Należy podkreślić, że centralny plac Sierakowa nie jest najlepiej ocenianą przestrzenią publiczną w mieście. Mimo to potencjał tego miejsca można określić jako bardzo duży. W celu jego wykorzystania oraz uczynienia z sierakowskiego rynku „wizytówki” miasta i gminy wskazane jest podjęcie takich działań, jak m.in.: zmiana organizacji ruchu samochodowego, ograniczenie powierzchni dróg i parkingów, restauracja niektórych budynków w pierzejach rynku oraz stworzenie lepszych warunków do kontaktów międzyludzkich poprzez zaaranżowanie przestrzeni społecznej.

W pobliżu opisanego powyżej placu znajduje się promenada nad Wartą wraz z przystanią rzeczną (2), która w ramach dyferencjału semantycznego została oceniona dość wysoko (por. ryc. 3). Tylko jedna cecha tego obszaru (tj. możliwość schronienia) uzyskała ocenę negatywną, a ośmiu innym cechom (odnoszącym się m.in. do kryteriów bezpieczeństwa i praktyczności) nadano wartość obojętną („0”). Tym samym aż 78% wszystkich odpowiedzi stanowią oceny pozytywne. Warto podkreślić, że najwyższe wartości otrzymały cechy składające się na czytelność i niezawodność terenu. Promenadę nad Wartą można uznać za jedną z najważniejszych przestrzeni publicznych w całej gminie. Podobnie jak w przypadku rynku, jej mocną stroną jest atrakcyjne położenie. Do innych zalet tego miejsca zaliczają się m.in.: dobry stan techniczny wyposażenia (ławek, ścieżek, nadbrzeża itp.), duże walory estetyczno-krajobrazowe związane z rozległymi widokami, a także korzystne warunki do wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców i turystów. Niestety w rejonie promenady zauważalne są również pewne problemy. Należą do nich głównie: brak miejsc zacienionych, sąsiedztwo zdegradowanej zabudowy, brak miejsc dospółecznych oraz niedostatek zieleni średniej i wysokiej. W celu podniesienia jakości omawianej przestrzeni wskazane jest m.in.: wykonanie re-

montu sąsiednich budynków, wprowadzenie nasadzeń drzew i krzewów oraz zaaranżowanie przestrzeni społecznych. Ponadto zaleca się dalszą rewitalizację nadbrzeża, tj. wybudowanie kolejnego odcinka promenady w kierunku wschodnim (aż do Zamku Opalińskich).

Uzupełnieniem nadrzecznych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w rejonie centrum Sierakowa są polany biwakowe na prawym brzegu Warty (3). Ich ogólna ocena jakościowa uzyskana w wyniku zastosowania metody dyferencjału semantycznego jest zasadniczo korzystna (por. ryc. 4). Pozytywnie oceniono aż 60% uwzględnionych w badaniu cech, z czego najwyżej – zgodność kompozycyjną, łatwość orientacji i czytelność. Za negatywną cechą została uznana jedynie prostota analizowanej przestrzeni. Pozostałym cechom przyznano wartość „0”. Polany biwakowe nad Wartą stanowią fragment krajobrazu otwartego, którego naturalny charakter daje użytkownikom dość dużą swobodę sprzyjającą szeroko rozumianej rekreacji. Polany są wyposażone w ławki, altanę i miejsce na ognisko. Charakteryzują się one korzystnymi warunkami do codziennego wypoczynku mieszkańców, a przy tym – do organizacji imprez rekreacyjnych i kulturalnych. Jednocześnie mają duży potencjał w zakresie wprowadzenia nowych elementów i rozwiązań przestrzennych. Niestety w ich obrębie można dostrzec pewne problemy, a mianowicie: niezadowolający stan techniczny wyposażenia i drogi prowadzącej do rzeki, ograniczoną dostępność przestrzenną od strony centrum miasta, brak sanitariatów, a także możliwy brak poczucia pewności i bezpieczeństwa wśród użytkowników. Nie ulega wątpliwości, że jakość zagospodarowania tego terenu wymaga poprawy. Niemniej jednak należy zachować otwarty i naturalny charakter przestrzeni, który sprzyja rekreacji i wypoczynkowi nad rzeką.

Najlepiej ocenioną, a zarazem jedną z największych i najbardziej znaczących przestrzeni publicznych w Sierakowie jest park miejski im. Jana Pawła II (4). Na podstawie wyników uzyskanych metodą dyferencjału semantycznego można stwierdzić, że park ten jest postrzegany pozytywnie (por. ryc. 5). Żadna z jego cech nie została oceniona negatywnie. Co więcej, tylko sześciu własnościom nadano wartość „0”. Oznacza to, że aż 85% cech otrzymało ocenę dodatnią. Funkcjonalność, praktyczność, niezawodność, trwałość i czytelność to kryteria, których wszystkie wyznaczniki zostały ocenione w pozytywny sposób. Warto zauważyć, że rozpatrywany park leży w stosunkowo niedużej odległości od sierakowskiego rynku. Do jego nielicznych problemów zaliczają się: brak bezpośrednich powiązań komunikacyjnych z innymi głównymi przestrzeniami publicznymi miasta, brak atrakcyjnych wejść do parku, a także nieatrakcyjne sąsiedztwo od strony zachodniej. Należy podkreślić, że park miejski nie wymaga podjęcia konkretnych działań rewitalizacyjnych. Jego zalety zdecydowanie przesłaniają wspomniane powyżej problemy. Do mocnych stron parku należą m.in.: duża powierzchnia, występowanie zróżnicowanej i estetycznej zieleni, zróżnicowane zagospodarowanie, korzystne warunki do nawiązywania kontaktów społecznych, dobre wyposażenie w infrastrukturę parkową (ścieżki, plac zabaw, boiska i inne urządzenia sportowo-rekreacyjne), występowanie estetycznych akcentów w postaci rzeźb, spójność kompozycyjna i estetyka całego założenia, ciekawy układ przestrzenny, szeroka oferta i korzystne warunki do różnych form aktywności pozadomowej.

Kolejną znaczącą przestrzenią publiczną w Sierakowie jest targowisko miejskie (6) w rejonie skrzyżowania ulic Ogrodowej i Daszyńskiego. Mimo że obszar ten został urządzony całkiem niedawno (w 2013 r.), jego ocena jest bardzo zróżnicowana i raczej mało korzystna. Kształtuje się ona następująco: około 43% rozpatrywanych cech zostało ocenionych pozytywnie, równo 40% – negatywnie i prawie 18% – neutralnie (por. ryc. 7). Należy zauważyć, że sierakowskie targowisko jest dobrze wyposażone w infrastrukturę targową (m.in. stragany, sanitariaty, parking itp.), niemniej jednak stanowi miejsce, które nie cieszy się dużym zainteresowaniem wśród handlarzy i potencjalnych klientów. Poza godzinami targowymi jest ono przestrzenią „martwą”. Jak się wydaje, na niepowodzenie miejskiego targowiska wpływa wiele czynników, do których zaliczają się m.in.: dość duża odległość od dawnego targowiska, brak dogodnych powiązań komunikacyjnych z innymi głównymi przestrzeniami publicznymi w mieście, brak funkcji zastępczej poza godzinami targowymi, niewielki udział zieleni, styl wyposażenia niewpisujący się w klimat miasta, niekorzystne warunki otoczenia (brak innych usług oraz sąsiedztwo nieużytków i rozproszonej zabudowy), brak przestrzeni dospołecznych, niekorzystny układ straganów, a także niedostatek miejsc do stania i siedzenia. W celu ożywienia analizowanej przestrzeni należy podjąć działania mające na celu ograniczenie lub wyeliminowanie wskazanych powyżej problemów. Ponadto zaleca się m.in. przeprowadzenie akcji promocyjnych, które zachęciłyby mieszkańców gminy Sieraków do korzystania z targowiska miejskiego.

Do najważniejszych przestrzeni publicznych w skali całej gminy Sieraków zaliczono również teren rekreacyjno-wypoczynkowy „Słoneczko” nad Jeziorem Jaroszewskim (8), którego ogólna ocena ustalona w oparciu o metodę dyferencjału semantycznego jest zasadniczo pozytywna (por. ryc. 9). Wartości dodatnie otrzymało aż 70% cech tego obszaru, przy czym najwyżej oceniono aspekty funkcjonalności i trwałości. Tylko jedną cechę (związaną z brakiem atrakcyjnego „wejścia” na teren) uznano za negatywną, a dwunastu innym przyznano wartość „0”. Rozpatrywany obszar stanowi miejsce chętnie odwiedzane przez mieszkańców gminy i turystów, zwłaszcza w sezonie letnim. Jest on dobrze wyposażony w infrastrukturę rekreacyjną (m.in. w plac zabaw, boiska sportowe, siłownię zewnętrzną oraz inne urządzenia sportowo-rekreacyjne). Leży na terenie ośrodka sportu i rekreacji, przez co charakteryzuje się dobrą dostępnością zaplecza turystycznego, w tym bazy noclegowej, plaży, wypożyczalni sprzętu wodnego itp. Można stwierdzić, że sierakowskie „Słoneczko” jest przestrzenią interesującą i przyjemną, o dużych walorach krajobrazowych, ciekawym układzie przestrzennym i szerokiej ofercie dla turystów i mieszkańców. Wobec tylu zalet analizowanej przestrzeni nie powinien dziwić fakt, że w sezonie wypoczynkowym generuje ona dużą aktywność turystyczną. Sierakowskie „Słoneczko” ma także niestety pewne wady. Należą do nich m.in.: dość duża odległość od centrum miasta, brak atrakcyjnych zejść nad jezioro oraz mała aktywność turystyczna poza okresem letnim. Innym problemem jest bez wątpienia brak dogodnych powiązań komunikacyjnych z pozostałymi przestrzeniami publicznymi w mieście, w tym z pobliską polaną biwakową przy ul. Buczyzna (9), która jako przestrzeń rekreacyjno-wypo-

czynkowa również została poddana analizie i ocenie w ramach badań jakościowych. Wspomniana polana pod względem otwartości i naturalnego charakteru jest podobna do terenów rekreacyjnych na prawym brzegu Warty (3). Została ona wyposażona w ławki, altanę i miejsce na ognisko. Polana ta charakteryzuje się korzystnymi warunkami do różnych form aktywności rekreacyjnej, ma jednocześnie potencjał w zakresie wprowadzenia nowych elementów zagospodarowania przestrzennego, w tym np. obiektów małej architektury, które nawiązywałyby do leśnego otoczenia. Najpoważniejszym problemem dotyczącym rozpatrywanej przestrzeni jest występowanie bariery przestrzennej w postaci ul. Poznańskiej oddzielającej polanę od terenów nad Jeziorem Jaroszewskim. Ocenę tego obszaru uzyskaną za pomocą dyferencjału semantycznego można uznać za przeciętną, niewyróżniającą się na tle innych terenów. Wprawdzie tylko dwie cechy analizowanej przestrzeni zostały ocenione negatywnie (prostota i surowość), niemniej jednak aż 17 cech (odnoszących się m.in. do funkcjonalności i trwałości) otrzymało wartość obojętną („0”). Pod względem pozostałych 21 cech (stanowiących ok. 53% wszystkich kryteriów) rozpatrywana polana została oceniona pozytywnie (por. ryc. 10).

Oprócz opisanych powyżej terenów badaniu jakościowemu metodą dyferencjału semantycznego poddano jeszcze dwie inne przestrzenie publiczne, a mianowicie: skwer przy skrzyżowaniu ulic Poznańskiej i Bohaterów (5) oraz teren zieleni przy ul. Bolesława Chrobrego (7). Jako że znaczenie społeczno-kulturowe tych obszarów w skali miasta i gminy jest znikome, pominięto ich szczegółową charakterystykę. Należy zaznaczyć, że zostały one ocenione najniżej spośród wszystkich analizowanych terenów, niemniej jednak wykazują dość duży potencjał w zakresie stworzenia atrakcyjnych przestrzeni publicznych. Pierwszy z wymienionych obszarów to niewielki zieleniec, który wymaga estetyzacji i doposażenia w obiekty małej architektury. Ocena zielenia kształtuje się następująco: równo 55% jego cech zostało ocenionych neutralnie, około 28% – negatywnie i zaledwie 18% – pozytywnie (por. ryc. 6). Niestety ocena terenu zieleni przy ul. Bolesława Chrobrego (7) jest jeszcze mniej korzystna (por. ryc. 8). Aż 65% jego cech oceniono negatywnie, prawie 23% – neutralnie i tylko 13% – pozytywnie. Obszar ten stanowi zdegradowany teren zieleni (dawny cmentarz), który wymaga rewitalizacji i kreacji polegającej na wprowadzeniu nowych elementów i rozwiązań przestrzennych z poszanowaniem historii i dawnej funkcji tego miejsca.

Podsumowanie

Wobec powyższych rozważań nie powinno ulegać wątpliwości, że przestrzenie publiczne stwarzają warunki do zaspokajania różnorodnych potrzeb ludzkich. Właściwie urządzone podnoszą znacząco jakość życia w miastach: sprzyjają nawiązywaniu kontaktów społecznych, umożliwiają aktywny wypoczynek, dostarczają wrażeń estetycznych itp. Ich jakość jest wypadkową wielu cech, które – jak ustalono – odnoszą się do ośmiu głównych kryteriów (funkcjonalności, praktyczności, niezawodności, trwałości, bezpieczeństwa, czytelności, estetyczności

i wrażeniowości). Najbardziej wartościowe i najwyżej oceniane są przestrzenie, które oferują harmonię i ład przestrzenny, a także warunki do wszechstronnego rozwoju. Niestety w miastach brakuje takich przestrzeni. Co więcej, współczesne parki, place i ulice borykają się z wieloma poważnymi problemami społecznymi, gospodarczymi, funkcjonalno-przestrzennymi, środowiskowymi i technicznymi. Koncentracja tego typu problemów zauważalna jest m.in. w przestrzeni publicznej miasta Sierakowa. Szansą na wyjście z sytuacji kryzysowej okazała się rewitalizacja miasta, która jest obecnie realizowana w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sieraków na lata 2017–2023”. Proces rewitalizacji stanowi ważny element rozwoju lokalnego i polega na poprawie funkcjonalności, estetyki, wygody użytkowania i jakości życia na rewitalizowanych obszarach. W celu określenia, które tereny wymagają rewitalizacji (i w jakim zakresie), wskazane jest m.in. wykonanie oceny jakościowej przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji.

Badania empiryczne, których wyniki zostały zaprezentowane powyżej, miały na celu ustalenie oceny jakościowej sierakowskich przestrzeni publicznych. Ocena ta stała się podstawą do sformułowania głównych problemów i potencjałów w zakresie kształtowania rozpatrywanych obszarów. Mimo że każdy teren ma inne zalety i wady, można wyróżnić pewne słabe i mocne strony, które są wspólne dla większości przeanalizowanych przestrzeni lub dotyczą całego miasta Sierakowa (por. tab. 3). Warto dodać, że w oparciu o sformułowane problemy i potencjały wyznaczono kierunki działań rewitalizacyjnych i odpowiadające im konkretne przedsięwzięcia, jednak ich omówienie wykracza poza zakres niniejszego artykułu. Z przeprowadzonych badań wynika, że najlepiej ocenianymi przestrzeniami publicznymi w Sierakowie są: park miejski im. Jana Pawła II, promenada nad Wartą oraz kompleks rekreacyjny „Słoneczko”. Przestrzenie te zostały ocenione pozytywnie pod względem ponad 70% wszystkich cech jakościowych przyjętych w badaniu. Do terenów, które uzyskały najniższą ocenę jakościową, należą natomiast: skwer przy skrzyżowaniu ulic Poznańskiej i Bohaterów oraz teren zieleni przy ulicy Bolesława Chrobrego. W przypadku tych obszarów pozytywnie ocenionych zostało mniej niż 20% wszystkich kryteriów. Ostatnią grupę tworzą przestrzenie, których ocena jakościowa jest przeciętna, a udział cech pozytywnie ocenionych mieści się w przedziale 40–60%. Należy podkreślić, że analizowane przestrzenie publiczne (z wyjątkiem parku miejskiego i promenady nad Wartą) wymagają podjęcia pewnych działań rewitalizacyjnych. Zaleca się m.in.: uporządkowanie przestrzeni zaniedbanych, stworzenie lepszych warunków do kontaktów międzyludzkich poprzez zaaranżowanie przestrzeni społecznych, doposażenie niektórych terenów w infrastrukturę rekreacyjną, organizację wydarzeń kulturalnych itp.

Za cel w niniejszym artykule przyjęto nie tylko ocenę jakości sierakowskich przestrzeni publicznych na potrzeby rewitalizacji, ale również określenie przydatności metody dyferencjału semantycznego do takiej właśnie oceny. Można stwierdzić, że wykorzystana metoda została zweryfikowana pozytywnie. Jej przydatność należy uznać za wysoką. Dyferencjał semantyczny stanowi metodę stosunkowo prostą i wygodną w użyciu. Pozwala on na ustalenie, w jaki sposób ba-

Tabela 3. Główne problemy i potencjały w zakresie stanu i kierunków kształtowania przestrzeni publicznych miasta Sierakowa

Problemy	Potencjały
– niedobór przestrzeni publicznych w stosunku do potencjału społecznego i kulturowego miasta; – ograniczona dostępność przestrzenna niektórych terenów publicznych w mieście (np. polan biwakowych na prawym brzegu Warty); – brak dogodnych powiązań komunikacyjnych pomiędzy głównymi przestrzeniami publicznymi w mieście (m.in. pomiędzy kompleksem „Słoneczko” a centrum Sierakowa); – niedobór przestrzeni publicznych charakteryzujących się korzystnymi warunkami do nawiązywania kontaktów społecznych; – niewystarczające wyposażenie oraz zły stan techniczny i wizualny niektórych przestrzeni (np. skweru przy skrzyżowaniu ulic Poznańskiej i Bohaterów); – mała aktywność mieszkańców i turystów na terenach rekreacyjno-wypoczynkowych poza sezonem letnim; – niewystarczająca oferta społeczno-kulturalna i rekreacyjna wielu przestrzeni publicznych (w tym m.in. placu Powstańców Wielkopolskich); – brak atrakcyjnych i zapraszających wejść na niektóre tereny (np. na teren kompleksu „Słoneczko”).	– występowanie przestrzeni publicznych, których zasięg oddziaływania obejmuje całą gminę; – atrakcyjne położenie przestrzeni publicznych w mieście (nad rzeką, w centrum miasta, nad jeziorem lub w otoczeniu lasu); – duże zróżnicowanie funkcjonalne przestrzeni publicznych na terenie miasta; – duża aktywność mieszkańców i turystów na niektórych terenach (np. na terenie kompleksu „Słoneczko” w sezonie letnim); – potencjał w zakresie wprowadzenia nowych elementów i rozwiązań przestrzennych w przypadku wielu przestrzeni (np. terenów nadrzecznych w rejonie centrum miasta); – występowanie terenów, które stanowią dobre przykłady kształtowania przestrzeni publicznych (np. parku miejskiego im. Jana Pawła II); – wysokie walory kulturowe i przyrodniczo-krajobrazowe niektórych przestrzeni (np. Placu Powstańców Wielkopolskich i promenyady nad Wartą).

Źródło: opracowanie własne.

dana przestrzeń jest postrzegana (oceniana) przez osobę oceniającą (badacza lub respondenta). Metoda dyferencjału semantycznego może być łatwo modyfikowana i dostosowywana do potrzeb badawczych. Co ważne, przewiduje możliwość wykreślenia profili graficznych, które stanowią przystępną w odbiorze ilustrację wyników oceny danej przestrzeni pod względem przyjętych kryteriów. Wykresy takie są łatwe do interpretacji i analizy, mogą być porównywane i przedstawiane w różnej formie. Dostarczają one informacji na temat tego, jak kształtują się oceny poszczególnych cech przestrzeni uwzględnionych w badaniu. Co więcej, w ramach zastosowania metody dyferencjału semantycznego istnieje możliwość wykonania obliczeń statystycznych, które są szczególnie przydatne w badaniach ankietowych i pozwalają na wskazanie, które z ocenianych cech są ważne w opinii respondentów (np. mieszkańców danej przestrzeni). Należy zaznaczyć, że w ramach oceny sierakowskich przestrzeni publicznych zrezygnowano z badań statystycznych, gdyż ocena została wykonana w formie eksperckiej (przez badacza). Jedną z najważniejszych zalet metody dyferencjału semantycznego w kontekście oceny przestrzeni publicznych jest niewątpliwie prosta w użyciu i intuicyjna skala semantyczna, której zakres pozwala na wyrażenie ocen pozytywnych („+”), negatywnych („–”) i neutralnych („0”). Inną ważną zaletą jest możliwość zasto-

sowania dużej liczby kryteriów, które są łatwe do porządkowania i analizowania. Niestety dyferencjał semantyczny, podobnie jak inne metody oceny jakościowej, ma pewne wady. Otóż jest obciążony subiektywizmem, którego wyeliminowanie z badań nad jakością przestrzeni jest praktycznie niemożliwe. Ponadto wymaga wykonania szeregu czynności: doboru właściwych kryteriów, przygotowania kwestionariusza, przeprowadzenia oceny w terenie, skonstruowania wykresów oraz analizy uzyskanych ocen. Wszystkie te czynności mogą okazać się czasochłonne.

W rozpatrywanym przypadku metoda dyferencjału semantycznego została użyta w celu oceny przestrzeni publicznych pod względem przyjętych kryteriów, wyznaczników i cech jakościowych (por. tab. 1, 2). Wszystkie te kryteria okazały się bardzo pomocne w wykonanych badaniach. Ich zakres odpowiada bowiem głównym cechom i funkcjom przestrzeni publicznych, których ocena jest ważna w procesie rewitalizacji, gdyż pozwala na zidentyfikowanie problemów i potencjałów funkcjonalno-przestrzennych, społecznych i technicznych występujących na badanych obszarach. Warto pamiętać, że wskazane problemy i potencjały, wraz z negatywnymi zjawiskami środowiskowymi i gospodarczymi, stanowią podstawę do podjęcia określonych działań rewitalizacyjnych. Można uznać, że przydatność zastosowanych kryteriów w ocenie przestrzeni publicznych na potrzeby rewitalizacji została zweryfikowana pozytywnie. Ponadto należy zaznaczyć, że przeprowadzone badania mają charakter pilotażowy. W związku z udaną weryfikacją użytej metody i zastosowanych kryteriów badania te powinny być kontynuowane w celu określenia oceny skutków rewitalizacji rozpatrywanych przestrzeni publicznych.

Literatura

- Antosiewicz T. 2008. Kształtowanie przestrzeni publicznej w związku z intensywnym rozwojem współczesnych miast: zarys problematyki. *Kultura i Polityka*. Zeszyty Naukowe WSE im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie, 4: 34–45.
- Babbie E. 2003. *Badania społeczne w praktyce*. PWN, Warszawa.
- Babbie E. 2013. *Podstawy badań społecznych*. PWN, Warszawa.
- Bajerowski T., Biłozor A., Cieślak I., Senetra A. 2007. Ocena i wycena krajobrazu. Wybrane problemy rynkowej oceny i wyceny krajobrazu wiejskiego, miejskiego i stref przejściowych. Wydawnictwo Educaterra Sp. z o.o., Olsztyn.
- Billert A. 2004. Centrum staromiejskie w Żarach – problemy, metody i strategię rewitalizacji. Słubice.
- Błuszkowski J. 2003. Stereotypy narodowe w świadomości Polaków. Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa.
- Cellmer A., Żróbek R. 2008. Informacja przestrzenna w procesach rewitalizacji obszarów miejskich. *Acta Scientiarum Polonorum, Administratio Locorum*, 7(4): 5–20.
- Chmielewski J.M. 2001. *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- Diagnoza stanu i kierunków rozwoju gminy Sieraków będąca podstawą do opracowania LPR Gminy Sieraków na lata 2017–2023.
- Dymnicka M. 2009. *Przestrzeń dla obywateli. O uniwersalności helleńskiego modelu przestrzeni publicznej*. [W:] G. Gorzelak, M.S. Szczepański, W. Ślęzak-Tazbir (red.), *Człowiek–miasto–region. Związki i interakcje*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Dymnicka M. 2013. *Przestrzeń publiczna a przemiany miasta*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

- Encyklopedia PWN (<http://encyklopedia.pwn.pl/>).
- Gzell S. 2013. Miasto jako wytwór kultur gustu. *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, 3.
- Janeczko E. 2011. Waloryzacja krajobrazów leśnych wzdłuż szlaków komunikacyjnych. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Jędrzejczyk D. 2004. Geografia miasta jako nauka humanistyczna. [W:] D. Jędrzejczyk (red.), *Humanistyczne oblicze miasta*. Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa.
- Kobylarczyk J. 2012. Współczesna funkcja rynku – historycznej przestrzeni publicznej w wybranych miastach. *Czasopismo Techniczne Politechniki Krakowskiej*, 7-A, 29.
- Kozłowski L. 2012. Rozłogi wsi jako treść krajobrazu. [W:] K. Kurowska, M. Gwiazdzińska-Goraj (red.), *Planowanie rozwoju przestrzeni wiejskiej*. *Studia Obszarów Wiejskich*, 29: 9–30.
- Kupidura A., Łuczewski M., Kupidura P. 2011. Wartość krajobrazu. *Rozwój przestrzeni obszarów wiejskich*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Lorens P., Martyniuk-Pęczek J. (red.) 2010. Problemy kształtowania przestrzeni miejskich. Wydawnictwo „Urbanista”, Gdańsk.
- Magiera-Braś G. 2010. Kształtowanie, ochrona i ocena krajobrazu w aspekcie zarządzania środowiskiem. [W:] K. Gawroński, J. Hernik (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne jako instrument kształtowania krajobrazów kulturowych*. Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Kraków, s. 205–211.
- Mayntz R., Holm K., Hübner P. 1985. Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej. Tłum. W. Lipnik PWN, Warszawa.
- Myga-Piątek U. 2007. Kryteria i metody oceny krajobrazu kulturowego w planowaniu przestrzennym na tle obowiązujących procedur prawnych. [W:] B. Korwel-Lejkowska, M. Kistkowski (red.), *Waloryzacja środowiska przyrodniczego w planowaniu przestrzennym*. *Problemy Ekologii Krajobrazu*, 19: 101–110.
- Nowa urbanistyka – nowa jakość życia. Materiały III Kongresu Urbanistyki Polskiej, Biblioteka Urbanisty, 14: 234. „Karta przestrzeni publicznej” (opracowanie: L. Biegański, G. Buczek, S. Gzell, A. Kowalewski, T. Markowski, E. Cichy-Pazder).
- Osgood C.E., Suci G.J., Tannenbaum P.H. 1957. *The measurement of meaning*. University of Illinois Press, Urbana, IL.
- Rogowska M. 2016. Przestrzeń publiczna w mieście – zagadnienia wybrane. *Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN*, 170: 158–164.
- Skalski J.A. 2007. Analiza percepcyjna krajobrazu jako działalność twórcza, inicjująca proces projektowania. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Staszewska S. 2013. Urbanizacja przestrzenna strefy podmiejskiej polskiego miasta. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- System Informacji Przestrzennej Gminy Sieraków (<http://sierakow.e-mapa.net/>).
- Szatan M. 2012. Zanikanie przestrzeni publicznej we współczesnych miastach. *Palimpsest*, 2.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003, nr 80 poz. 717, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015, poz. 1777, z późn. zm.).
- Wejchert K. 1984. *Elementy kompozycji urbanistycznej*. Wydawnictwo Arkady, Warszawa.
- Wejchert K. 1993. *Przestrzeń wokół nas*. Fibak Noma Press, Katowice.
- Wojciechowski K.H. 1986. *Problemy percepcji i oceny estetycznej krajobrazu*. Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Wycichowska B. 2008. Specyfika krajobrazu wizualnego i jego klasyfikacja. [W:] J. Lechnio i in. (red.), *Klasyfikacja krajobrazu. Teoria i praktyka*. *Problemy Ekologii Krajobrazu*, 20: 257–263.

Evaluation of public spaces for the revitalization: The case of the city of Sieraków

Abstract: The article presents the results of qualitative research on the public spaces of the city of Sieraków, which were carried out for the purposes of revitalization of the Sieraków municipality. The research was based on the evaluation of selected public areas, using the semantic differential

method in an expert form. The methodological objective of the study is to verify the usefulness of the method applied in the widely understood process of revitalization of urban areas. As the first step, key concepts were defined, next an explanation was provided as to what the assessment of space is and what significance it has in the context of revitalization. The semantic differential has also been exemplified and the use of this method in empirical research has been identified. The next part of the article presents the results of the qualitative research of the most important public areas in Sieraków. The conclusions of the research have been used to formulate the main problems and potentials that underpin specific revitalization actions.

Key words: evaluation of public spaces, revitalization, semantic differential method